

Älykäs erikoistuminen – Smart Specialisation

Eila Linna, TKI-päällikkö, Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti, Lapin ammattikorkeakoulu

asiasanat: turvallisuus, klusterit

Älykäs erikoistuminen -ideologia pohjautuu Eurooppa 2020 -strategiaan jonka tavoitteena on, että Eurooppa toimii älykkäästi, kestävästi ja osallistavasti. Älykkäessä Euroopassa tuetaan jäsenvaltioiden työllisyyttä, tuottavuutta ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta.

Älykkään erikoistumisen ideologia on määritelty Komission asetuksessa 17.12.2013 nro 1301/2013 seuraavasti: ”Älykkäällä erikoistumisstrategialla tarkoitetaan kansallisia tai alueellisia innovaatiostrategioita, joissa asetetaan prioriteetteja kilpailuedun luomiseksi kehittämällä tutkimus- ja innovaatiovahvuuksia ja sovittamalla niitä liiketoiminnan tarpeisiin, jotta voidaan reagoida esiin tuleviin mahdollisuuksiin ja markkinakehitykseen johdonmukaisella tavalla välttämällä samalla päällekkäisyydet ja toiminnan pirstoutuminen. --- Älykkään erikoistumisen strategioiden laatimiseen osallistuu yrittäjyyttä edistävissä prosessissa kansallisia tai alueellisia hallintoviranomaisia ja sidosryhmiä, kuten yliopistoja ja muita korkea-asteen oppilaitoksia, yrityksiä ja työmarkkinaosapuolia.” EU:n rakennerahasto-ohjelmat 2014–2020 pohjautuvat jo vahvasti älykkään erikoistumisen konseptiin ja se on esillä myös komission Horizon2020-ohjelmassa. Linjauksilla tavoitellaan eri rahoituslähteiden ja kehittämistoimien entistä suurempaa synergistä vaikuttavuutta.

Alueellinen erikoistuminen

Komissio on myös edellyttänyt, että strategiaan pohjautuen jäsenvaltiot ja niiden alueelliset viranomaiset laativat omat älykkään erikoistumisen (RIS3) innovaatiostrategiansa.

Alueellisten strategioiden kautta unionin rakenne- ja investointirahastoja voidaan hyödyntää entistä tehokkaammin yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Erikoistumalla ja tekemällä valintoja voidaan tehostaa resurssien käyttöä, parantaa vaikuttavuutta sekä vahvistaa kriittistä massaa.

Alueellisten, älykkään erikoistumisen strategioiden laatiminen edellyttää alueen vahvuuksien ja heikkouksien määrittelyä, taloudellisten realiteettien arviointia sekä osaamispääoman ja – potentiaalin analysointia. Lisäksi tulee tiedostaa tulevaisuuden mahdolliset kehityssuunnat. Kaikki nämä tekijät yhdessä luovat kuvan niistä kapeikoista ja aukoista, joita kattamaan strategia laaditaan. Strategiaprosessissa määritellään myös ne kriteerit ja indikaattorit, joilla kehityskulkuja mitataan ja arvioidaan. Toteutumisen seuranta ja vaikuttavuuden arviointi ovatkin olennainen osa älykkään erikoistumisen ideologiaa.

Älykkään erikoistumisen strategioilla kehitystoimet kohdennetaan kunkin alueen omiin vahvuuksiin. Strategioiden vaikuttavuus edellyttää valintoja ja päätöksiä, joilla vastataan alueen kehittämisen haasteisiin, hyödynnetään sen osaamispotentiaalia ja tuetaan yritysten kilpailukykyä ja kasvua. Demografisten muutosten aiheuttamat haasteet, harvaan asutut alueet, työllisyshaasteet tai ympäristökysymykset ovat asioita, joihin älykkään erikoistumisen ohjelmilla haetaan ratkaisuja. Perinteinen kehittämisen tapa ei ole enää toimiva vaan tarvitaan temaattista, alueen vahvuuksiin ja paikallisuuteen sekä sen kehittämistarpeisiin pohjautuvaa lähestymistapaa ja niitä vastaavia innovaatioyhdistelmiä.

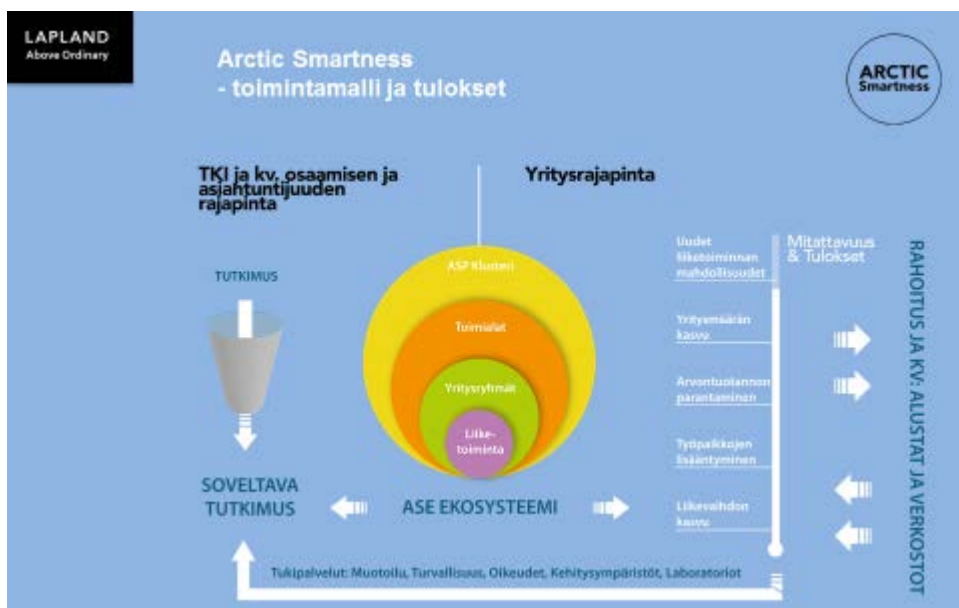
Verkostoiden ja klustereiden voima

Aluelähtöisyys ohjelmissa tarkoittaa myös sitä, että päätöksenteko ja kehittämisen tavat ja menetelmät sovitetaan paikallisesti sopiviksi ja tarkoituksenmukaisiksi. Tavoitteiden saavuttaminen ja toimenpiteiden toteutus edellyttää verkostoyhteistyötä, verkostojen johtamista, työnjakoa eri toimijoiden kesken, niiden osaamispääomien yhdistämistä sekä entistä tiiviimpää yhteistyötä aluekehitysorganisaatioiden, tutkimuslaitosten sekä elinkeinoelämän kesken. Tyypillisiä ja toimivia yhteistyörakenteita ovat klusterit, joihin myös komissio alueita kannustaa.

Aluelähtöisyydestä huolimatta alueiden on oltava kuitenkin ulkoiselle yhteistyölle avoimia ja vuorovaikutteisia eli pelkkä sisäisten yhteyksien parantaminen ja yhteistyön kasvattaminen ei

riitä. Verkostot klustereiden kesken, alueiden välinen yhteistyö kansallisesti ja kansainvälisesti sekä yhteydet kehittämisen ja ohjaamisen välineisiin esim. EU:n komission suuntaan tarjoavat laajan keinovalikoiman alueen omien kehittämistavoitteiden saavuttamiseen ja toimenpiteiden toteuttamiseen, kun ne muokataan paikallisyhteisöihin ja niiden tarpeisiin sopiviksi.

Viestintä ja avoimuus toimijoiden, klustereiden sekä alueiden kesken, vertaisoppiminen ja hyvien käytänteiden soveltaminen eli tiedon vastaanottokyky- ja soveltamistaidot ovat sitä henkistä pääomaa, jota klusteritoimijoilta vaaditaan. Klustereille ja niiden rajapinnoille voidaan kehittää uusia innovaatioita ja uudenlaista liiketoimintaa, kun perinteiset, toimintaa kahlitsevat raja-aidat murretaan.

Kuvio 1. Arctic Smartness –toimintamalli ja tulokset

Lapin älykäs erikoistuminen - Arctic Smartness

Lapin liiton koordinoimana Lappiin on laadittu Lapin arktisen erikoistumisen (Arctic Smartness) -ohjelma . Ohjelma on ollut kansallinen edelläkävijä, mutta se on toiminut esimerkkinä myös EU:n tasolla alhaalta ylöspäin suuntautuvasta, alueen omiin erityispiirteisiin pohjautuvasta klusterirakenteeseen perustuvasta ohjelmatyöstä.

Lapin älykkään erikoistumisen ohjelma on klustereihin pohjautuva toimintamalli (ekosysteemi). Siinä tutkimus- ja kehittämistoiminta kanavoidaan monitoimijaisen klusteriyhteistyön kautta, tukipalveluiden avustamana alueen ja yritysten kehittämisen välineiksi.

Lapin Arktisen älykkään erikoistumisen ohjelmaan on valikoitunut viisi ”arktista, älykkäästi erikoistunutta” kehittämisklusteria: Arktiset kehittämissympäristöt, Arktinen muotoilu, Arktinen teollisuus ja kiertotalous, Arktinen älykäs maaseutu sekä Arktinen turvallisuus. Tavoitteena on klusteriyhteistyön kautta vahvistaa alueen ja sen yritysten kilpailukykyä, kansainvälistä tunnettuutta ja kilpailukykyä, osaamispääoman kasvua sekä alueen sisäistä ja kansainvälistä monitoimijaista ja monipuolista, innovatiivista yhteistyötä.

Turvallisuusklusterin teemoina ovat matkailun turvallisuus, arjen turvallisuus, kaivostoimintaympäristön turvallisuus sekä meriturvallisuus. Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti (MTI)/Lapin ammattikorkeakoulu koordinoi turvallisuusklusterityötä.

Viitteet

http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm

http://www.lappi.fi/lapinliitto/c/document_library/get_file?folderId=53982&name=DLFE-21455.pdf

Arctic Smartness